

Ebeveyn-Çocuk İlişkisinin Okul Öncesi Dönem Çocukların Psikososyal Gelişimlerini Yordaması*

Esra DERELİ**
Büşra Meryem DERELİ***

Öz: Araştırmanın amacı, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığını incelemektir. Araştırma, tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Eskişehir’de anaokuluna devam eden 4- 5 yaş aralığında, 210 çocuk oluşturmaktadır. Veriler Demografik Bilgi Formu; Ebeveyn – Çocuk İlişkisi Ölçeği; Okul Öncesi Çocuklar için Psikolojik Gözlem Formu Ölçeğinin Psiko-sosyal Gözlem Alt Boyutu kullanılarak toplanmıştır. Araştırmanın verileri bağımsız gruplar için t testi, betimsel istatistikler, tek yönlü varyans analizi ve çoklu regresyon analizi ile sınanmıştır. Araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin olumlu ilişkiler ve çatışma boyutlarının çocukların psiko-sosyal gelişimlerini önemli düzeyde yordadığı bulunmuştur. Ayrıca ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların anne-babasının öğrenim düzeyine ve ailenin gelir düzeyine göre farklılaştığı araştırmada tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn- çocuk ilişkisi, psikososyal gelişim, okul öncesi dönem.

*Çalışma II. Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Kongresi, 18 Mart- 20 Mart 2016, İstanbul’da sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

**Doç. Dr. Esra DERELİ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlköğretim Bölümü/Eskişehirdereli@ogu.edu.tr

***Büşra Meryem DERELİ, MEB Şehit Pilot Ali Tekin İlköğretim Okulu /Eskişehir busrader@windowslive.com

The Prediction of Parent- Child Relationship on Psychosocial Development in Preschool Children

Abstract: The purpose of the present study is to examine whether parent-child relations predict children's psycho-social development and whether preschool children's' parent- child relationship and psycho-social development differ based on self-qualifications of personnel (child's gender, child's age, mother and father education level, family income level and number of siblings). The study was conducted with relational screening model, one of the screening models. Study sample included 210 children between the ages of 4 – 5 that attending preschool educational institutions in Eskişehir. A demographic information form, Parent – Child Relationship Scale, Psycho-Social Development Questionnaire for Preschool Children sub-dimension of Psycho- Social Observation Form were utilized as data collection tools. Data were tested with independent t test, One Way Anova, descriptive statistics, and multiple regression analysis. Results indicate that closeness and conflict sub-dimensions of parent – child relation significantly predicted children's psycho-social development. Furthermore, it was determined that preschool children's parent- child relationships scores significantly differed based on mother- father education level, and family income level

Keywords: Parent- Child Relationship, Psychosocial Development, Preschool Period

Giriş

Aile, biyolojik ilişkiler sonunda insan neslinin devamını sağlayan; karşılıklı ilişkilerin belli kurallara bağlandığı; üyeleri arasında duygusallığın olduğu; ekonomideki üretim ve tüketim faaliyetlerine katılan; toplumsallaşmanın ilk başladığı; biyolojik, ekonomik, psikolojik ve toplumsal yönleri olan toplumsal birimdir. Ayrıca aile; zarar görmeyeceğimiz, korunduğumuz, barındığımız, beslendiğimiz, paylaşarak çoğaldığımız özel bir mekândır (Sayın, 1994). Aile üyelerinin barınma ve bakım gibi fiziksel, sevgi ve şefkat gibi duygusal, öğrenme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılar (Yavuzer, 2010).

Bireyin doğduğu andan itibaren ailesiyle kurduğu bağ çocuğun varlığının devam etmesini sağlarken, yaş ilerledikçe bu etkileşim hayatlarının tümünü etkileyen bir yaşam biçimi haline alır. Bu süreçte ailenin özellikleri ve aile ilişkileri farklılık göstermektedir. Ailenin özellikleri ve ilişkileri çocuğun kişilik yapısını olumlu ya da olumsuz etkilemektedir (Kandır ve Alpan, 2008; Korkut, 2012). Çocuğun yaşamında özellikle ilk beş yılında, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde, toplumsallaşmasında etkili en önemli kurum ailedir. Çocuğun bu dönemde aileden aldığı etkiler o kadar fazladır ki, bu yaşantıların bellekten silinmesi ancak birkaç yıllık psikolojik tedaviyle mümkün olabilmektedir (Yavuzer, 2010).

Çocukların öğrenme yaşantılarının temeli ailede atılmaktadır. Ebeveynler çocuklarını direkt olarak eğitmekle kalmamakta, başka bireylerden öğrendiklerini onaylayarak, reddederek, yönlendirerek dolaylı yoldan da eğitmelerini sağlamaktadırlar. Ebeveynlerin çocuklarına karşı sorumlulukları temizlik, beslenme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ile sınırlı kalmamaktadır. Ebeveyn çocuk arasındaki etkileşim çocuğun davranışlarını biçimlendirmesinde, olumlu davranışlar kazanmasında önemli rol oynamaktadır (Özyürek, 2004). Çocuğun okul öncesi yıllarda kazandığı davranışların önemli bir kısmı, yetişkinlikteki kişilik yapısını, tavır, alışkanlık, inanç ve değer yargılarını biçimlendirmektedir (Kandır ve Alpan, 2008).

Ebeveyn Çocuk İlişkisi ve Psiko-sosyal Gelişim. Ebeveyn-çocuk ilişkisi; ebeveyn-

çocuk çatışmasını, aralarındaki iletişim biçimini ve ebeveyn-çocuk arasındaki bağlanmayı içermektedir (Johnson, Kent ve Leather, 2005). Fine ve Schwebel (1983) ebeveyn –çocuk ilişkisini, ebeveyn ve çocuk arasındaki psikolojik yakınlık, güven ve iletişim olarak tanımlamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi sadece ebeveyn ile çocuk arasındaki biyolojik yakınlığı değil aynı zamanda onlar arasındaki psikolojik ve sosyal ilişkileri de kapsamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisi belirli bir ebeveynin belirli bir çocuğa özgü davranışları, duyguları, beklentilerinin birleşiminden oluşur (Sharma, 2012). Çocukların ebeveynlerinin rollerini ve bakış açılarını anlamaları, ebeveynlerine karşı hissettiği duygu ve duyduğu saygı çocuğun yaşamında oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveyn çocuk ilişkisi erken çocukluk dönemindeki çocukların duygu gelişimi, kendini kontrol, akademik performans, dil ve sosyal gelişim gibi davranışsal yapılarını etkilemektedir (Tam vd., 2012).

Ebeveynler çocuğun ilk sosyal çevresidir. Çocuklar ilk sosyal davranışları, ebeveynleri ve ailedeki diğer bireylerle olan etkileşimi sonucunda kazanırlar. Ebeveynin ve ailedeki diğer bireylerin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Ebeveynler çocuğa güven duygusu aşılar, çocuğun sosyal kabul görebilmesi için gerekli ortamı hazırlar. Aile, okul öncesi dönemde çocuğun yaşamında etkili bir sosyalleşme kurumu olarak görülür. Çocuk okul öncesinde kendisine sunulan sosyal deneyimlerin yanı sıra, model alacağı kişiler olarak da aile bireylerinden yararlanır. Sosyal ve duygusal gelişimde ebeveynler, çocuğun duygusal ifadelerini ve sosyal becerilerini güçlü biçimde etkileyen en önemli modelleri oluştururlar. Sosyal öğrenme teorisine göre; insan davranışları sadece pekiştirme yoluyla değil, davranışsal ve çevresel faktörlerin karşılıklı etkileşimi ile açıklanabilir. Ebeveynler çocuklarına sosyal açıdan kabul edilen davranış biçimlerinin gelişimi için rehberlik eder. Ebeveyn ile çocuk arasında kurulan sağlıklı iletişim, çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesini sağlamaktadır. Başkaları ile olumlu ilişkiler kurması için temel oluşturur (Kandır ve Alpan,

2008; Şener ve Karacan, 1999). Sosyal ve bilişsel teorisyenlere göre çocukların yetenekleri de ebeveyn-çocuk ilişkisinden etkilenmektedir. Bu teorisyenlere göre çocuklar sosyal/bilişsel becerileri ebeveynlerini model alarak kazanabilirler ve bu becerileri diğer bireylerle olan etkileşimleri ve iletişimlerinde uygulayabilirler. Ebeveynin sıcak ve yol gösterici ilişkileri çocuklara çatışma ve problemleri başarılı biçimde çözmeleri konusunda model olmalarını sağlayabilir. Olumlu ebeveyn- çocuk ilişkisinde, çocuklar diğer bireylerle etkileşim ve iletişimlerinde yardımcı olan yeni sosyal ve bilişsel becerileri sistematik biçimde ve anlamlı bir bağlamda öğrenir ve denerler. Düşmanca, agresif ve çatışmalı ebeveynler uyumsuzlukları ile etkileşim ve iletişimlerinde çocuklarına model olabilirler. Düşmanca, çatışmalı ve agresif ebeveyn ilişkisi çocukların diğer bireylerle etkileşimlerinde çatışmalı ilişkiler yaşamalarına neden olabilir. Bu olumsuz ilişki modellerini çocuk diğer bireylerle etkileşim ve iletişimlerinde kullanabilirler (Myers ve Pianta, 2008; Parke ve Buriel, 1998).

Ebeveyn-çocuk ilişkileri erken çocuk dönemindeki çocukların sosyal becerileri ve görevlerini yerine getirme davranışlarında etkilidir. Erken çocukluk dönemindeki ebeveyn çocuk ilişkisi bireylerin ergenlik ve yetişkin dönemlerinde oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi bireylerin yaşam boyunca ruh sağlığını, sağlıklı yaşamını, sigara ve alkol kullanımını, erken gebelik, fiziksel sağlık, sosyal becerileri ve öğrenim düzeylerini etkiler. Ayrıca ebeveyn çocuk ilişkisinin çatışmalı olması, erken çocukluk döneminde ve okul dönemimdeki çocukların davranış problemleri sergilemelerine neden olmaktadır (Simkisset vd., 2013).

Zhang ve Chen (2010) Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterini Çin okul öncesi çocuklarına uyarlamış ve anne – çocuk, baba – çocuk ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada çocukların cinsiyetleri, yaşları ve aile şekillerine göre ebeveyn-çocuk ilişkilerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır. Araştırmada anne – çocuk çatışma ve yakınlığı, baba – çocuk

çatışma ve yakınlığı ile karşılaştırılmıştır. Annelerin çocukları ile ilişkisi, babaların çocukları ile olan ilişkisinde, yakınlık boyutunda daha yüksek ve çatışma boyutunda daha düşük bulunmuştur.

Bartan ve Tezel Şahin (2012) ebeveyn-çocuk ilişkisi envanterinin 60–72 aylık çocukların anne ve babalarına uyarlanması çalışmalarında envanteri Kütahya İl merkezinde bulunan anaokulları ile resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60-72 aylık çocukların yedi yüz seksen anne ve babaya uygulayarak ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini incelemiştir. Araştırmada ebeveyn -çocuk ilişkisinin tüm faktörlerinin araştırmaya katılan ailelerin sosyo ekonomik düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuşlardır.

Saygı ve Balat (2013) anasınıfına devam eden çocuğu olan annelerin çocukları ile ilişkilerini incelemiştir. Araştırmada annenin yaşı, eğitim düzeyi, çalışma durumuna göre çatışma ve yakınlık alt boyutlarında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Pianta, Nimetz ve Bennett, (1997) çocuk-anne ilişkisinin erken çocuklukta okula uyumlarını yordayıp yordamadığını incelemiştir. Araştırmada, anne-çocuk ilişkilerinin okul öncesi çocukların sosyal uyum ve kavram gelişimlerini yordadığını bulmuşlardır.

Zhang (2011) okul öncesi dönem çocukların ebeveyn çocuk ilişkisinin çocukların sosyal yetkinlerindeki aracı rolünü inlemiştir. Araştırmasında, anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisi ile çocukların sosyal yetkinlikleri arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca araştırmada, anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisinin okul öncesi çocukların okul öncesi eğiti kurumuna deva ettikleri ilk yılında sosyal yetkinliklerini yordadığı ancak ikinci yılda yordamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türk Aile Yapısındaki Değişimler. Modernleşme olgusu sosyokültürel hayatın bütün kurumlarında olduğu gibi aile yapısında da önemli değişimlere neden olmuştur. Buna bağlı olarak ailenin geleneksel yapısı, rolü ve işlevleri de değişime uğramıştır. Bu süreçten en fazla

etkilenen kurum, kültürün temel değer ve normlarının ilk olarak aktarıldığı ve bireyin kişilik ve kimlik gelişiminde önemli etkisi olan aile olmuştur (Çelik 2009). Modern dünyada aile yapısında meydana gelen değişimler şu şekilde özetlenebilir.

Geleneksel aile yapısında hâkim olan erkek ve kadının statüsü ve rolleri önemli değişimlere uğramıştır. Açık rol farklılaşmasının olduğu bir yapıdan, rollerin paylaşıldığı bir yapıya geçiş süreci yaşanmıştır. Kadın çalışma hayatına girerken, erkek de ev işlerinde eşine yardımcı olmaya, çocuk bakımı ve eğitiminde rol almaya başlamıştır. Aile içinde alınan kararlarda kadının etkisi, konumu güçlenmiş; kadın hem aile içinde hem de toplumsal alanda daha etkin hale gelmiştir. Geleneksel aile yapısında biz duygusu hâkimdir, otoriter hiyerarşik bir yapı mevcuttur ve geleneklere, göreneklere dayalı normlar sistemi toplumsal ilişkileri düzenlemektedir. Teknolojik modern toplumlarda ise ailede ben duygusu egemen olmuş, demokratik temelli eşitlikçi bir yapıya dönüşmüş, akla ve mantığa dayalı normlar sistemi toplumsal ilişkileri düzenlemeye başlamıştır (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014; Çelik, 2009; Soyyiğit, 2002; Yaşar- Ekici, 2014)

Evlerde televizyonunun izlenmesi aile içi ve aile dışı iletişimi zayıflamıştır. Aile tamamen tüketici konuma geçmiş ve lüks tüketime yönelmiştir. Yaşlıların aileden uzaktaki kurumlarda, huzurevi bakımevi vb. kurumlarda, barınmasında artış olmuş ve bu kurumlara olan ihtiyaç da artmıştır. Çekirdek aileler apartman veya sitelerde yaşamaya başlamış bireyselleşme artmış ve akraba, komşu ilişkileri zayıflamıştır. Kadının çalışma hayatında yer alması çocukların aile dışındaki kurumlarda bakımlarını gündeme getirmiştir. Geniş ailede büyüklerin verdiği evlenme kararının yerine çiftlerin kendilerinin karar verdiği evlilikler artmıştır. Çekirdek aile modeline geçilmesi sonucunda ailedeki herkesin eşit haklara sahip olması düşüncesi gündeme gelmiştir. Çekirdek ailede üyeler arasında çok daha yakın ilişkiler sergilenmiş, daha demokratik, daha hoşgörülü bir ortam oluşmuştur. Çekirdek aile ortamında

anne-babalar çocukların kendilerini ifade etmesine, duygularını paylaşmasına imkân vermeye başlamıştır. Evlenme yaşı ve çocuk sahibi olmaya karar verme yaşı uzamıştır. Çocuk dünyaya getirme yaşı 20-24 iken, günümüzde 25-29'a doğru bir artış olmuştur. Bunun sayesinde Türkiye zamanla genç nüfus yapısından yaşlı nüfus yapısına doğru bir geçiş göstermiştir. Nüfusun kırsal bölgede yaşayan sayısı azalarak şehirde yaşayan insan sayısı artmıştır. Çekirdek aile yapısı sosyal güvenlik siteminde de önemli değişime neden olmuştur. Çocuk sahibi olmanın ya da geniş ailede yaşamının güvence olarak görüldüğü Türkiye'de sosyal güvenlik kapsamının genişlemesine neden olmuştur. Bu durum aile dışında bir sosyal güvence arama gereksinimine sebep olmuştur. Böylece aile içindeki ilişkiler, bağlar, yardımlaşmalar ve dayanışmalar azalarak bireysellik önem kazanmıştır. Ailenin kurulmasında eğitim seviyesi ve özellikle mülkiyet sahibi olma önem kazanmaya başlamış, eş seçimi için geçen süre uzamıştır. Bu durum bireylerin daha bağımsız hareket etmelerine fırsat vererek ben duygusunun ön plana çıkmasına neden olmuştur (Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2014; Çelik, 2009; Soyyiğit, 2002; Yaşar- Ekici, 2014). Modernleşme ve sanayileşmenin etkisiyle Türk aile yapısında meydana gelen bu değişimler ebeveyn-çocuk ilişkilerinin de farklılaşmasına neden olmuştur. Aile sistemindeki bu değişimler eşler arasındaki ilişkileri ve çocuk yetiştirmedeki yöntemleri de etkilemiştir (Özgüven, 2001).Günümüzde bir taraftan ebeveyn-çocuk ilişkilerine önem verilmeye ve sorgulanmaya başlanırken, bir taraftan da bireyselleşmenin etkisi ile ebeveyn-çocuk ilişkileri zayıflamıştır. Bu nedenle günümüzdeki ebeveyn-çocuk ilişkisinde önemli olan faktörlerin ve ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerine olan etkisinin incelenmesi önem kazanmıştır.

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocukların ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığı, ebeveyn çocuk ilişkisi ve çocukların psiko-sosyal gelişimleri çocukların özlük niteliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Bu yönüyle araştırmada ortaya çıkan sonuçlar literatüre katkı sağlamasının yanı sıra ebeveyn-çocuk ilişkilerini etkileyen demografik özellikler, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin şu andaki durumu ve çocukların psiko-sosyal gelişimlerine etkileri ortaya koyularak, ebeveynlerin çocuklarla etkileşim ve iletişim kurmada alınabilecek önlemler hakkında da fikir verici bir niteliktedir. Araştırmada, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerinde önemi bir faktör olduğu ortaya koyulmuştur. Ülkemizde bu konu ile ilgili çalışmalar oldukça yenidir ve bundan dolayı bu tür çalışmalara çok az rastlanmaktadır.

Amaç

Bu araştırmada okul öncesi dönem çocuklarının ebeveyn- çocuk ilişkilerinin çocukların özlük niteliklerine göre (cinsiyet, yaş, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve ailenin gelir düzeyi) farklılaşıp farklılaşmadığı; ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Okul öncesi dönem çocuklarının,

- a. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
- b. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- c. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların annesinin öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- d. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların babasının öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- e. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları çocukların kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?

- f. Ebeveyn- çocuk ilişkileri alt boyut puanları ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- g. Psiko-sosyal gelişim puanları çocukların cinsiyetine göre farklılaşmakta mıdır?
- h. Psiko-sosyal gelişim puanları çocukların yaşına göre farklılaşmakta mıdır?
- i. Psiko-sosyal gelişim puanları anne öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- j. Psiko-sosyal gelişim puanları baba öğrenim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- k. Psiko-sosyal gelişim puanları kardeş sayısına göre farklılaşmakta mıdır?
- l. Psiko-sosyal gelişim puanları ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- m. Ebeveyn-çocuk ilişkileri alt boyutları çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordamakta mıdır?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

Araştırmanın Deseni. Bu çalışmada 4-5 yaş grubu çocukların ebeveyn- çocuk ilişkilerinin çocukların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı; ebeveyn- çocuk ilişkilerinin psiko-sosyal gelişimlerini yordayıp yordamadığını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma ölçekleri belirlenmiş ve bu ölçekleri uygulayabilmek için ölçeği uyarlayan ve geliştirenlerden gerekli izinler alınmıştır. Araştırma tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne herhangi bir şekilde etkileme çabası gösterilmeden kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2010). Araştırmada, 4-5 yaş grubu çocukların ebeveyn- çocuk ilişkilerinin çocukların psiko-sosyal gelişimlerini yordama düzeyi ve 4-5 yaş grubu çocukların ebeveyn- çocuk ilişkileri ve

çocukların psiko-sosyal gelişimlerinin demografik özelliklerine göre (cinsiyet, yaş, anne-baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısı ve ailenin gelir düzeyi) farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlandığından araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve örneklem. Araştırmanın evrenini Eskişehir il merkezindeki MEB bağlı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Bu amaçla Eskişehir il merkezinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı beş farklı okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 210 çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın örnekleme amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Ölçüt olarak 4-5 yaş grubunda olma, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme, gelişimsel problemi olmama alınmıştır.

Tablo 1.

Örnekleme İlişkin Demografik özellikler

Değişken	Durum	f	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	85	40.5
	Erkek	125	59.5
Çocuğun Yaşı	4 yaş	84	40.0
	5 yaş	126	60.0
Anne Öğrenim D.	İlköğretim	61	29.0
	Ortaöğretim	60	28.6
	Üniversite	82	39.0
	Yüksek Lisans/Doktora	7	3.3
Baba Öğrenim D.	İlköğretim	44	21.0
	Ortaöğretim	80	38.1
	Üniversite	71	33.8
	Yüksek Lisans/Doktora	15	7.1
Kardeş Sayısı	Kardeşi Yok	62	29.5
	Bir kardeş	103	49.0
	İki kardeş	31	14.8
	Üç kardeş	14	6.7
Ailenin Gelir D.	0-1000 TL	20	9.5
	1001-2000 TL	76	36.2
	2001-3000 TL	28	13.3
	3001-4000 TL	35	16.7
	4000 TL'den fazla	51	24.3

Veri toplama araçları. Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen "Kişisel Bilgi Formu"; Pianta (1992) tarafından geliştirile, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından

Türkçe'ye uyarlanan “Ebeveyn Çocuk İlişki Ölçeği”; Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu (1998) tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem Formu Ölçeğinin Psiko-sosyal Gelişim Alt Boyutu” kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Örneklem grubunda yer alan çocukların özlük niteliklerini (yaş, cinsiyet, anne- baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı, ailenin gelir düzeyi) belirlemek amacı ile kullanılan formdur.

Ebeveyn- çocuk ilişki ölçeği. Ebeveyn-Çocuk İlişki Ölçeği (Child Parent Relationship Scale), Pianta (1992) tarafından bağlanma teorisinden ve Bağlanma Q-Set (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010) ölçeğinden yararlanılarak geliştirilmiştir. Ölçek 30 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert tipindedir. Toplam puan en yüksek 120 ve en düşük 24’tür (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçek, Akgün ve Yeşilyaprak (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin uyarlama çalışmasında, ölçek 4-6 yaş grubu çocuğu olan 234 anneye uygulanmıştır. Uyarlama çalışmalarında orijinal ölçekten yedi madde çıkarılmış ve ölçeğin Türkçe formu 24 maddeden oluşmuştur. Ölçeğin Türkçe versiyonu iki faktörlü bir yapı göstermektedir. Faktörlerin isimleri ölçeğin orijinali dikkate alınarak 1. Faktör Çatışma Boyutu ve 2. Faktör Olumlu İlişki Boyutu olarak tanımlanmıştır. Çatışma boyutundaki maddeler anne ve çocuk arasındaki olumsuz ilişkiyi (madde 2: “Çocuğumla ben sürekli olarak birbirimizle çatışma halinde gibiyiz”), Olumlu İlişki boyutu anne ve çocuk arasındaki yakın ve sıcak ilişkiyi (madde 1: “Çocuğumla sıcak ve şefkatli bir ilişki paylaşırım”) belirlemeye çalışmaktadır. Birinci faktörde yer alan 14 maddenin yük değeri .38 ile .72 arasında değişmektedir. Aynı değerler, ikinci faktörde yer alan 10 madde için .42- .72 arasındadır. Ölçeğin alt boyutlara ilişkin iç tutarlık katsayıları (Cronbach alfa) Çatışma Boyutu alt ölçeği için .85; Olumlu İlişki Boyutu alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur (Akgün ve Yeşilyaprak, 2010). Ölçeğin olumlu ilişkiler boyutunda puanların yüksek olması ebeveyn ile çocuk arasındaki

ilişkinin olumlu olmasını, çatışma puanlarının yüksek olması ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkide çatışmanın ön planda olduğunu göstermektedir.

Okul öncesi çocuklar için psikolojik gözlem formu ölçeği. Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu (1998) tarafından okul öncesi dönem çocukları için geliştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliği açımlayıcı faktör analizi ile yapılmış ve temel bileşenler analiz sonucunda sekiz faktör saptanmıştır. Bu faktörler “Anaokuluna Geliş, Temel Alışkanlıklarla İlgili Alışkanlıklar, Oyun Sırasındaki Davranışlar, Psiko-Sosyal Davranışlar, Eğitsel Etkinliklerdeki Davranışlar, Dil ve İletişim, Çizim, Sorun Olabilecekler Davranışlar” olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin güvenirlik çalışması Cronbach Alpha iç tutarlılık yöntemi ile belirlenmiştir. Faktörler ve ölçek bütünü için alfa iç tutarlılık katsayıları sırası ile .76, .78, .71, .87, .91, .92, .77, .78 ve .89 bulunmuştur. Araştırmada ölçeğin Psiko-sosyal Davranışlar Boyutu kullanılmıştır. Ölçeğin bu boyutu 38 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek öğretmenler tarafından doldurulan beşli likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 38, en yüksek puan 190’dır. Puanların artması/azalması bireylerin psiko-sosyal davranışlara daha fazla sahip olduğunu/olmadığını göstermektedir (Türk Psikologlar Derneği Okul Öncesi Komisyonu, 1998).

Verilerin toplanması. Ebeveyn- Çocuk İlişkisi Ölçeğini okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaş grubu çocukların ebeveynleri (anneleri) tarafından çocuğunu gözlemleyerek doldurmuşlardır. Okul Öncesi Çocuklar İçin Psikolojik Gözlem Formu Ölçeği, Psiko-sosyal Gelişim alt boyutunu ise araştırmanın örnekleminde yer alan çocukların okul öncesi öğretmeni tarafından çocuk gözlemlenerek doldurulmuştur. Okul öncesi öğretmenlerine araştırma ölçekleri araştırmacı tarafından ulaştırılmış, ebeveynlere ise ilgili sınıfın öğretmenleri yardımı ile ulaştırılmıştır. Araştırmacı, araştırma ölçeklerini ilgili okul öncesi öğretmeninden teslim almıştır. Araştırma ölçekleri uygulanmadan önce Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma izni alınmıştır. Ayrıca, araştırma ölçekleri çocukların

